

SOLNICE – spolkový život v 19. a 20. století.

Vznik, rozvoj, proměny

Průvodní slovo

Ve svém příspěvku Vás ve stručnosti seznámím se vznikem a vývojem spolkového života v Solnici od jeho počátků až po současnost. Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně dlouhé časové údobí a v celé oblasti probíhal od konce 19. století čilý hospodářský, kulturní a společenský život, byl to pro mně nesnadný úkol. Proto jsem jako bývalá archivářka SOkA Rychnov nad Kněžnou při své práci vycházela především z materiálů, které jsou uloženy v tomto archivu. Vzhledem k množství kulturních, hospodářských a politických spolků jsem se soustředila na ty, které nejvíce udržovaly a udržují společenský život ve zdejším regionu. Ve výčtu nejsou uvedeny spolky peněžní,¹ odborové a politické.

Nejstarším dokladem o spolcích ve městě, který se mně podařilo dohledat v archiváliích, jsou materiály církevního Bratrstva literátského chóru v Solnici ze 17. století. Spolky náboženské a sociální patří mezi nejstarší spolky v českých zemích. Všeobecný rozvoj spolkového života v Podorlicku spadá ale až do 2. poloviny 19. století. Spolky jako dobrovolné sdružení osob se stejnými zájmy a aktivitami představovaly novou formu společenského života. V souvislosti s politickým vývojem v polovině 19. století v Rakousko-Uhersku docházelo k vytváření stále vhodnějších podmínek pro jejich vznik.

Vznikaly na základě právních norem monarchie. Dvorské dekrety týkající se vzniku a činnosti spolků v Rakousku byly vydávány již ve 2. polovině 18. století, ale základními spolkovými zákony byl starší zákon z r. 1852 a novější z r. 1867. Spolkovým a shromažďovacím zákonem č. 134 z r. 1867 bylo umožněno zakládání různých spolků jak nepolitických, tak i politických, které byly zakázány nařízením z r. 1851. Rozhodování o vzniku spolků patřilo do kompetence

¹ Až do poloviny 18. století nepracoval v našem regionu žádný ústav, který by prováděl jakékoliv peněžní operace. V r. 1788 byly patentem stanoveny kontribuční sýpky obilní, které poskytovaly svým členům naturální zápůjčky. Kontribuční fondy vznikly ze zásob obilí, které si vytvářeli rolníci. Kdo měl svou půdu a pěstoval 4 druhy obilí (pšenice, žito, oves, ječmen) odváděl třetí díl toho, co potřeboval na zimní a jarní setbu podle druhu do obecní nebo panské sýpky po dobu 3 let za sebou jdoucích tak, aby vznikla zásoba obilí potřebná k jednorozhodní setbě. Zásoby se půjčovaly rolníkům s tím, že je po žních s přebytkem vrátí. Prodejem přebytečného obilí vznikaly kontribuční neboli berní fondy. Právě z těchto fondů se poplatníkům poskytovaly zálohy na 4procentní úrok, později půjčovaly peníze postiženým živelnými pohromami, výlohy na léčení při onemocnění, útraty při vyučování pomocnic při porodu, podpory vysloužilým vojákům, náklady na hasičské nářadí aj. Systém byl zrušen v r. 1863, kdy vznikla řada malých hospodářských záložen. Zprvu byly zápůjčky poskytovány pouze podílníkům záložen, později i nečlenům. Vzniklé spořitelny pečovaly o svěřené úspory a úročily je, záložny půjčovaly svým členům hlavně krátkodobé úvěry. Záložny byly občanské, Okresní hospodářské záložny a Kampeličky. Po 1. světové válce vzniklo v ČSR množství Živnostenských záložen. Kampelička – lidová spořitelna na venkově. Byly ustavovány na základě zákona o hospodářských společenstev z r. 1873. Centrem Kampeliček byla Ústřední jednota hospodářských družstev. Zanikly po reorganizacích v r. 1953.

místodržitelství,² dohled nad činností vykonávali okresní hejtmané nebo policejní ředitelství. Zákon z r. 1867 byl v platnosti prakticky až do poloviny 20. století, kdy byl nahrazen zákonem č. 68/1951 Sb. o dobrovolných organizacích a shromážděních. Nový zákon znamenal zánik spolků a vznik dobrovolných společenských organizací, které byly v letech 1948 - 1990 sdruženy do Národní fronty.

K vlastnímu vývoji spolků jak v Čechách, tak na Moravě, je třeba říci, že před r. 1848 vznikaly ojedinele a jednalo se především o spolky náboženské, humanitní a hospodářské. Chtěla bych poznamenat, že v bývalém Rakousku-Uhersku byly o spolcích v celé monarchii vedeny až do r. 1890 statistiky. Např. podle soupisu spolků z r. 1856 bylo v monarchii nejvíce spolků náboženských.³ V Čechách bylo nejvíce spolků, sborů hasičských. V r. 1871 112, v r. 1888 963. Do r. 1891 byly sbory hasičské sdruženy bez rozdílu národnosti pod Zemskou ústřední jednotu hasičskou pro království České a od téhož roku měly sbory české a německé své zvláštní jednoty. Po hasičských spolcích co do počtu ihned následovaly různé spolky podpůrné.

České země (Čechy, Morava, Slezsko) stály od 2. poloviny 19. století co do počtu spolků v rakouském soustátí v popředí. Po hasičských sborech byly nejvíce rozšířeny spolky tělocvičné (sokolské, veslařské aj.), spolky zpěvácké a besedy.⁴ V neposlední řadě i spolky záloženské. Hlavním motivem vzniku spolků bylo vlastenecké cítění, projevy romantismu a citlivého vztahu k přírodě. Veřejný život i na venkově byl činností spolků nesmírně obohacen. Půjčováním literatury, novin a časopisů, pořádáním vzdělávacích přednášek přispívaly spolky k prohlubování vzdělanosti obyvatelstva, různými společenskými zábavami, výlety, ochotnickými divadelními představeními k rozvoji tradic české kultury. Spolky hospodářské sloužily nejen ke vzdělávání svých členů, ale také k jejich zábavě.

Spolky většinou „působily ve svém hostinci“ nebo měly v některém hostinci svoji místnost, kde se odbýval celý spolkový život (schůze, půjčování knih, přednášky, drobné kulturní akce, aj.), pokud spolu jednotlivé spolky (v Solnici např. obou besed Občanské čtenářské besedy a Řemeslnické besedy a hasičského spolku v r. 1889) spolupracovaly, vedlo to k rozvoji společenského života ve městě.⁵ Spolky měly také svůj prapor a stejnokroj. Nejznámější stejnokroje jsou hasičské, myslivecké a sokolské.

Členství ve spolcích bylo „módní“ záležitostí a až do konce 19. století výsadou vyšších a středních vrstev obyvatelstva. Dělnictvo se začalo sdružovat do různých spolků až na sklonku 19. století, v Podorlicku ponejvíce v prvních desetiletích 20. století. Celý region je od 2. poloviny 19. století průmyslový, a tak již počátkem 20. století zde začaly vznikat dělnické spolky, politické strany, odborové organizace.

Spolkový život po vzniku samostatného Československa je charakteristický novými typy spolků např. legionářskými, pojišťovacími, rybářskými, včelařskými, mysliveckými, zahrádkářskými, chovatelskými aj. Hospodářské spolky, spolky pro podporu živností a obchodu, zemědělství aj. se roztržily do několika skupin. Lavinovitě vznikaly spolky založené např. ke zřízení tělocvičen,

² Místodržitelství – nejvyšší úřad jednotlivých větších rakousko-uherských zemí. Vznikla v r. 1850, až do r. 1918.

³ Jan JANÁK: *Spolky v českých zemích do r. 1951*. In: XXII. Mikulovské sympozium 1992. Brno 1993 s. 73.

⁴ Ottův slovník naučný 6, Praha 1893, s. 207-208.

⁵ Posel z Podhoří roč., 4, č. 9 z 2. 3. 1889, s. 2.

sokoloven, pomníků apod. a množství různých charitativních a dobročinných organizací, z nichž přetrval do současnosti např. Český červený kříž. Krátce po r. 1918 začalo docházet k centralizaci, sdružení některých spolků do celostátních svazů. V naší oblasti se to týkalo především hasičských spolků (hasiči si svoji ústřednu vytvořili v r. 1919), tělovýchovných spolků a odborových organizací.

Již v posledním desetiletí 19. století začalo docházet k politizaci spolkového života. Vznikaly sociálně demokratické dělnické tělovýchovné jednoty, komunistické FDTJ, spolky agrární, ale také různé spolky bezvěrců, jakož i např. katolické tělocvičné spolky Orel, aj.

Masovost spolkového života v období 1. republiky (1918-1938) byla zastavena po 15. březnu 1939. Do konce května 1939 byly spolky zřízené podle zákona č. 134/1867 ř. z. povinny nahlásit příslušným okresním úřadům, zda pokračují v činnosti. Některé spolky v činnosti nepokračovaly, tělovýchovné organizace a Junák byly zrušeny, rozpuštěna byla Národní střelecká garda 90 v Solnici aj. Aktivní kulturní činnost vyvíjel v období Protektorátu v Solnici ochotnický divadelní spolek Dobrovský, dalšími činnými spolky byly Klub fotografů amatérů (zal. 1924), Lidumil Solnice (zal. 1897), katolické spolky, Spolek pěstitelů drobného hospodářského zvířectva a zahrádkářů pro Solnici a okolí (zal. 1940), dělnické jednoty.

Zákonem č. 68/1951 Sb. byly spolky nahrazeny dobrovolnými společenskými organizacemi pro určitou oblast společenské aktivity, byly organizovány ve svazech. Staré spolky zanikaly nebo byly včleněny do nových společenských organizací. Spolky mládežnické do ČSM, spolky pěvecké a ochotnické do závodních organizací ROH, spolky sportovní do TJ Sokol, v r. 1951 nově vznikl Svaz pro spolupráci s armádou (Svazarm), který zastřešoval i spolky kynologické, motoristické, modelářské. Původní samostatná spolková činnost zůstala různým spolkům pěveckým. Majetek starých přetransformovaných spolků přešel do nových organizací, ze zrušených byl znárodněn (např. Lidumil Solnice). Prostřednictvím členství v Národní frontě (1948-1990) se společenské organizace staly součástí nejen společenského, ale i politického života v zemi.

Ve 2. polovině 50. let došlo k přetransformování spolků vědeckých na společnosti při nově ustavené Čs. akademii věd a byla vytvořena řada vědecko technických společností (ČSVTS) pro jednotlivá odvětví průmyslu a výzkumu. Koncem 50. let vznikl v Československu jednotný tělovýchovný a sportovní svaz (ČSTV), který zastřešuje sportovní organizace dodnes.

V r. 1968 vznikly jako dobrovolné organizace některé již zaniklé spolky. Zanikl ČSM, vznikly nové mládežnické organizace např. Junák.

V r. 1990 zákonem č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů byla vytvořena občanská sdružení. Tento zákon byl v platnosti do konce r. 2013 a od počátku roku 2014 jsou podle nového občanského zákoníku občanská sdružení považována za spolky a ve lhůtě stanovené zákonem musely přizpůsobit své názvy a stanovy.

Ke své práci bych chtěla podotknout, že neuvádím politické spolky a odborové organizace. Ve 30. letech 20. století vznikaly ve zdejším hospodářsky vyspělém regionu odborové organizace v průmyslu, zemědělství a lesnictví i v živnostech. Některé z nich zanikly, z některých vznikly

po reorganizacích po 2. světové válce odborové organizace ROH. Pouze na ukázkou byly ponechány některé dělnické odborové organizace.

V prezentaci jsou spolky vypsány chronologicky podle vývoje ve společnosti, ale vzhledem k jejich množství se v této přednášce můžeme věnovat jen některým z nich. A to těm, které se svou činností nejvíce v průběhu let podílely na společenském životě města: Bratrstvo literátského chóru v Solnici, Divadelní spolek Dobrovský, Dobrovolný hasičský sbor, tělovýchovné organizace, základní organizace Svazarmu, Včelařského spolku pro Solnici a okolí, Rybářského spolku, Českého zahrádkářského svazu, Českého svazu žen.

Společenský život v Solnici – přehled spolků do r. 1918

Nejstarším spolkem ve městě je Bratrstvo literátského chóru v Solnici. Stanovy mají literáti potvrzeny v r. 1654, ale doklady o jejich činnosti pocházejí již z r. 1582. Bratrstva byly společnostmi katolické církve zřízenými k podpoře a pěstování náboženského života. Byla zakládána již ve středověku řeholními řády (Solnici potvrdil regule chóru karmelitánský převor Fr. Petr Neza), a na rozdíl od pozdějších náboženských spolků byla zřizována a rozpouštěna příslušným biskupem a obdarována od papeže odpustky. Jejich členy byli běžní, zpravidla vysoce postavení, občané. Z archiválií bratrstva, které se dochovaly Vám představuji ukázkou titulního listu z knihy Rorátních zpěvů z r. 1767 a na dalším obrázku notovou osnovu z poloviny 18. století. Autor zápisu tam používá nejen novější pětlinkovou osnovu s oválnými notami, tak jak je známe i dnes, ale použil také gotickou notaci, čtvercové noty postavené na hrotu, které byly psány jak v systému pětlinkovém, tak čtyřlinkovém.

Dalším z nejstarších spolků ve městě byl divadelní ochotnický spolek. Památky na divadelní představení v Solnici jsou z r. 1683 na počest příjezdu vrchnosti Karmelitánů, hrálo se v r. 1827, 1828, 1833. V r. 1834 byl pak v Solnici založen spolek divadelních ochotníků, který si postavil v témže roce v sále hostince Na Zámečku jeviště a tam provozoval první divadelní představení. Spolek byl činný do r. 1840. Nové oživení činnosti přišlo s bouřlivým rokem 1848, kdy si ochotníci zřídili Na Zámečku nové jeviště. Další přerušení činnosti nastalo v r. 1853 a trvalo plných 10 let. Divadlo Na Zámečku bylo za tu dobu zničeno. S novým oživením divadelního života ve městě bylo v r. 1862 vybudováno nové jeviště v čp. 5, v hostinci p. Fr. Hrušky a hrálo se až do r. 1880. V tomto roce bylo jeviště rozebráno, ale ne na dlouho. Již v r. 1883 se ho ujala Občanská čtenářská Beseda a divadelní představení byla pořádána společně. Shoda mezi spolky byla po třech letech narušena. Neshody spolkové byly nakonec přece jen překonány, ochotníci se od Besedy oddělili a v r. 1886 založili **Divadelní spolek Dobrovský**. Názvem Dobrovský zvěčnili památku Josefa Dobrovského. Kolik her sehráli do r. 1889 nevím, ale v březnu tohoto roku psali v rychnovském Poslu z Podhoří, že se všem solnickým spolkům vede dobře, ale „Dobrovský“ že spí (Posel z Podhoří roč. 4, č. 9 z 2. 3. 1889, s. 3). Činnost byla oživena a dne 22. 4. 1894 oslavil **Divadelní spolek Dobrovský Solnice** zábavným večerem v sále hostince p. Františka Hrušky v čp. 5 již 60. výročí založení. Až do r. 1913 sehráli solničtí ochotníci desítky divadelních představení, z jejichž výtěžku přispívali na pohořelé, postižené živelními pohromami, škole, na ošacení a na školní pomůcky pro mládež, polévkovému ústavu, na čítárnu, na Národní divadlo aj. V r. 1913 byla v hostinci U Hrušků zřízena sýpka na obilí, v době 1. světové války byla činnost souboru zcela ochromena. V novém Československu si ochotníci zřídili svoji scénu v hostinci U Zeleného stromu a **v r. 1936 přírodní divadlo V Háji**.

Spolek vyvíjel činnost i v době 2. světové války. Po r. 1948 se stal na nějaký čas odborem závodního klubu dřevařských závodů. Pohostinsky vystupovali ve Skuhrově, v Ještětících, v Černíkovcích, v Hrošce, v Kvasínách, Rychnově, v Kostelci, v Týništi, ve Vamberku, aj. Představení i pro děti. Úspěšný divadelní soubor, po r. 1989 se nějaký čas nehrálo, prezentoval pouze pravidelnými divadelními ples s programem. V r. 1995 se uskutečnil již 14. divadelní ples⁶. **Divadelní soubor Dobrovský Solnice**, v r. 1998 nová registrace a krok k nové činnosti.

Dne 17. 12. 1876, za starostování Josefa Doubravského, schválilo městské zastupitelstvo Hasičský řád vypracovaný na základě zákona ze dne 25. 5. 1876 č. 45. Vlastní **Hasičský sbor v Solnici** byl zřízen v srpnu r. 1880 a tvořilo ho 61 členů. Prvním starostou se stal tehdejší purkmistr města Josef Doubravský. Záznam ve spolkovém rejstříku Okresního úřadu Rychnov n. Kn. z 19. 10. 1880. Heslo nově vzniklého sboru: „Jeden za všechny, všichni za jednoho“. Dne 26. 6. 2010 slavil Sbor dobrovolných hasičů Solnice již 130. výročí založení: s průvodem zúčastněných has. sborů, s výstavkou historické i současné dokumentace, tiskovin, oblečení a hasičského nářadí a hasičské techniky.⁷

Hasičský sbor v místní části **Ještětice** byl založen v r. 1893.

Zasluhou pokrokového purkmistra města Solnice p. Josefa Doubravského se v hostinci p. Františka Hrušky sešlo 1. 11. 1882 množství solnických občanů a ti se dohodli na zřízení **Občanské čtenářské Besedy**. Ihned byl ustaven prozatímní výbor složený z předních osobností města: Karel Cimr, důchodník na velkostatku, Alois Čížek, řídící učitel zdejší obecné školy, Josef Doubravský, purkmistr, Antonín Kausek, lesní panství černíkovického, Eduard Langer, kupec v Solnici a p. Augustin Maryška, klempíř. Podle spolkového rejstříku schváleny c. K. Místodržitelstvím stanovy⁸ a dne 6. 2. 1883 byla svolána valná hromada. Odebírané časopisy: Národní listy, Paleček, Pražské hospodářské noviny, Průmyslník, Našinec, oblíbený Ottův Světozor, Květy aj.

Řemeslnicko-rolnická beseda Solnice zal. v r. 1885. Dne 1. 1. 1885 se konala v hostinci p. Moravce 1. valná hromada. O založení a utvoření Řemeslnicko-rolnické besedy, která měla sloužit ke vzdělávání a zábavě svých členů – zdejších řemeslníků a rolníků rozhodlo již koncem roku 1884 několik solnických občanů. V témže roce 1885 byla v Solnici založena **Besední knihovna**, která měla koncem roku již 150 svazků⁹ (Kronika města Solnice 1841-1940 s.147-148).

Dne 22. 9. 1889 se v hostinci p. Hrušky v čp. 5 na solnickém náměstí ustavující schůze dalšího spolku – místního odboru **Národní jednoty severočeské pro Solnici a okolí**

Dalším spolkem v obci umožňujícím občanům vzdělání se stal v r. 1895 **Vzdělávací spolek Havlíček**. Stanovy schváleny 12. 11. 1895, první řádná valná hromada se konala 26. 12. 1895. Předsedou spolku byl zvolen Antonín Hlaváček, řezník v Solnici.

⁶ Kronika města Solnice 1991-1995 s. 124-125.

⁷ Kronika města Solnice 2006-2010 s. 153.

⁸ OÚ RK inv. č. 2361, sign. 8.5, kart. č. 1792.

⁹ Kronika města Solnice 1841-1940 s.147-148.

V r. 1897 zahájil svou činnost spolek **Lidumil** založený ke zřízení a vydržování opatrovny dětí v Solnici. Spolek měl 5 členů zakládajících, 35 členů činných a 53 členů přispívajících. Předsedou spolku byl Ferdinand Blecha, děkan, místopředsedou MUDr. Antonín Mojžíš. V r. 1902 byl založen fond na vydržování opatrovny. Lidumil Solnice zal. 12. 2. 1897 Spolek zanikl v r. 1949. Všechno spolkové jmění bylo převedeno na město Solnice. Město se stalo vlastníkem domu čp. 129 – Opatrovny.

Dne 5. 11. 1899 byla v Solnici založena **Tělocvičná jednota Sokol** „*k pěstování cvičení tělesných všeho druhu, pořádání veřejných cvičení, závodů a slavností nepolitických*“. Ustavující valná hromada, za účasti 27 členů se konala v hostinci Fr. Hrušky¹⁰. Slavnostní otevření nové sokolovny v Solnici 1. 7. 1928¹¹. O deset let později, k 31. 12. 1938, měla jednota Sokola v Solnici 184 členů a k 31. 12. 1939 209 členů. TJ Sokol byla v období 1. republiky jednou z nejpočetnějších společenských organizací v Solnici. Vzhledem k omezování spolkové činnosti v období 2. světové války, zastavil Okresní úřad v Rychnově n. Kn.¹² s okamžitou platností od 12. 4. 1941 další činnost TJ Sokol Solnice. Obnovena byla ihned po ukončení války (21. 1. 1946).

Pozn. ke vzniku TJ Sokol v Čechách: Spolkový patent z r. 1852, který umožnil zřizování nepolitických spolků, byl v Čechách a na Moravě významnou podporou národního hnutí. První tělocvičný spolek byl založen v r. 1862 M. Tyršem (1832-1884) v Praze. V r. 1866 existovalo v Čechách 22 a r. 1868 již 60 sokolských jednot.

Další tělocvičné a tělovýchovné organizace v Solnici:

Jednota Čsl. Orla Solnice zal. 25. 4. 1921, činnost obnovena počátkem ledna 1946 a sloučena do TJ Sokol.

Dne 26. 7. 1921 založena **Federovaná dělnická tělocvičná jednota Solnice**. Zánik v r. 1932.¹³

V r. 1931 byla založena **Dělnická a tělocvičná jednota**. Zánik 1939.

V letech 1932-1949 působil v Solnici **Sportovní klub**. Zanikl v souvislosti s opatřeními týkajícími se spolků v r. 1939. V letech 1949-1953 Sokol-Orel 03 při závodě Alfa, 1953-1957 DSO – Tatra Alfa Solnice, 1957-1976 Tělovýchovná jednota Tatra Solnice, 1976-1991 TJ Auto – Škoda Kvasiny, v r. 1991 zal. v Solnici Sportovní klub, od r. 1993 je v činnosti Hokejový klub Sdružení podnikatelů v Solnici a od téhož roku Asociace sportu pro všechny (ASPV nahradila dřívější tělovýchovnou činnost TJ Sokol a jejími členkami jsou ženy – oddíl ml. žen cvičí moderní aerobik, oddíl starších žen zdravotní tělocvik), 27. 8. 2002 zaregistrován u Ministerstva vnitra ČR Unesco klub CZ. Náplní jeho činnosti je propagace kulturních památek zapsaných do světového dědictví UNESCO. Je pořadatelem sportovních a společenských akcí v Solnici.

Sportovní oddíly v Solnici v r. 2009: oddíl fotbalu, oddíl kuželek, oddíl stolního tenisu, oddíl atletiky, sportovní střelci, Unesco klub.

¹⁰ Kronika města Solnice 1841-1940 s. 269, 281.

¹¹ Kronika města Solnice 1928-1938 s. 69-71.

¹² Okresní úřad Rychnov n. Kn. 1850-1945.

¹³ OÚ RK inv. č. 2361, sign. 8.5, kart. č. 1792.

Solnický oddíl kuželek má starou tradici. Ustavující schůze odboru kuželek při TJ Sokol Solnice se konala 12. 5. 1947. V letech 1947-1948 byla členy TJ Sokol vybudována jednodráha (slavnostně otevřena 25. 5. 1949) a hra byla provozována rekreačně. První turnaj proběhl v kuželně v r. 1950. Závodní činnost členů oddílu až do r. 1962, kdy oddíl zanikl. Obnoven v r. 1965, a po dalším útlumu činnosti se konala 3. 4. 1976 ustavující schůze kuželkářského oddílu již při TJ Auto Škoda Kvasiny. Od 1. 1. 1976 sloučen Tatra Solnice a Spartak Kvasiny pod TJ Auto Škoda Kvasiny. V r. 1978 oddíl uskutečnil 1. roč. soutěže na 100 bodů dorážky. 10. roč. se konal v r. 1988. Po zániku TJ Auto Škoda Kvasiny vznikl v r. 1991 Sportovní klub Solnice a jeho prvním oddílem byl oddíl kuželek. Až v dalších letech se připojil oddíl atletiky, stolního fotbalu a ASPV.¹⁴

Dne 26. 7. 1921 založena **Federovaná dělnická tělocvičná jednota Solnice**. Zánik v r. 1932.¹⁵

Dne 1. 4. 1927 založen odbor **Klubu československých turistů**, později změna názvu na Klub českých turistů. Počet členů odboru se pohyboval kolem 40 členů. Jeho činnost se skládala pouze z vycházek menšího rozsahu, odbor se téměř nepodílel na značení turistických cest. V květnu 1941 jeho činnost ustala. V průběhu let až do současnosti došlo vícekrát k útlumu jeho činnosti a k novému ustavení. Naposledy byl klub znovu založen 17. 1. 2001. Klub je pořadatelem Solnické solné stezky. V r. 2017 se uskutečnil její 45. ročník. Pochod Solnickou solnou stezkou poprvé uspořádal Tatra Solnice ve spolupráci se SSM Solnice v r. 1973. Byly vypisovány tři trati: padesátka po hřebenech Orlických hor, pětaticítka podhůřím a patnáctka okolím Solnice. V r. 1977 se zánikem Tatrau převzala pořadatelství TJ Auto Škoda Kvasiny a počátkem 90. let po zániku této TJ byla pořádána skupinou solnických nadšenců. Tradice byla zachována a od r. 2001 se znovuustavením Klubu českých turistů Solnice přešlo pořadatelství na tento klub.¹⁶

Místní odbor Ústřední matice školské pro Solnici a okolí zal. 12. 12. 1899. Ustavující schůze se konala za velké návštěvnosti občanů i zástupců obce dne 4. 2. 1900 v hostinci Fr. Hrušky na náměstí. Všechny tehdejší vlastenecké spolky solnické se přihlásili za řádné členy. Na první valné hromadě bylo přijato 31 řádných členů a 24 přispívajících. Do všech spolkových místností a hostinců v místě a okolí byly umístěny matiční pokladny na podporu Ústřední matice školské.¹⁷

Prvním hospodářským spolkem v Solnici se stal **Spolek ke vzájemnému pojišťování dobytka**. Předsedou se stal Jan Michera, jednatelem se stal Václav Vlček. Založen byl 1. 2. 1902.

Zpěvácký spolek „Dvořák“ Solnice zal. 7. 8. 1905. Pěvecká jednota „Dvořák“ v Solnici

Počátkem r. 1894 vyzval výbor tehdejšího rychnovsko-kosteleckého spolku Červeného kříže v Rychnově n. Kn. solnickou obec k finančnímu příspěvku. Jeho zaplacením se obec Solnice stala 28. 2. 1894 členem tohoto spolku. **Odštěpný spolek Solnice Ženského pomocného spolku Červeného kříže pro Království České**¹⁸ byl založen 10. 12. 1905, zanikl v r. 1932.

¹⁴ Internetový zdroj: solnice-kuzelky.bandazp.cz/článek/11632/zprava-k-30-vyroci

¹⁵ OÚ RK inv. č. 2361, sign. 8.5, kart. č. 1792.

¹⁶ Internetový zdroj: rychnovsky.denik.cz/kultura (22. 8. 2017)

¹⁷ Posel z Podhoří roč. 15, č. 6 z 10. 2. 1900, s. 3.

¹⁸ SOkA RK, fond AM SO inv.č. 627, sign. 8, kt. 100

Spolek Čsl. Červeného kříže Solnice zal. 1920 (stanovy ČSČK schválilo Ministerstvo vnitra ČSR 23. 6. 1919). Ustavující valná hromada se konala 4. 4. 1920. V r. 1926 odbočka Čsl. Červeného kříže zřídila v Solnici biograf. Dne 5. 7. 1940 byly spolky Čsl. Červeného kříže v tehdejší Protektorátu Čechy a Morava rozpuštěny a majetek ústředí a jednotlivých spolků byl zabaven. Po osvobození až do r. 1948 pokračovaly spolky Červeného kříže v práci v duchu tradic 1. republiky. K 19. lednu 1947 měl spolek v Solnici 95 členů¹⁹ (Kronika města Solnice 1939-1951 s. 210). Ve správním okrese Rychnov nad Kněžnou byly v r. 1947 spolky Červeného kříže v těchto obcích: Častolovice, Doudleby n. Orl., Kostelec n. Orl., Kvasiny, Rychnov n. Kn., Solnice, Týniště n. Orl. Z činnosti nejznámější – dárcovství krve, u odbočky v Solnici od r. 1949. Poválečný spolek Čsl. Červeného kříže Solnice založen 24. 2. 1947. V r. 1948 byla organizace zařazena i s dalšími spolky (zájmovými společenskými organizacemi) do tehdy v Solnici vzniklé Národní fronty, dorost do pionýrské organizace a ČSM. Organizace vykazovala v r. 1953 192 členů. Období let 1948-1989 přineslo změny v charitativní činnosti spolků, ale práce spolku nijak nepolevila. Novou aktivitou se stalo např. bezpříspěvkové dárcovství krve, zdravotnické hlídky, zdravotnické družiny, hlídky mladých zdravotníků a vytváření zájmových zdravotnických kroužků aj. Poskytují humanitární pomoc do zahraničí.

Solnici zal. 7. 7. 1941.

30. září 1907 byla v Solnici otevřena **Veřejná čítárna**. Umístěna v zasedací síni obecního zastupitelstva.

Včelařský spolek pro Solnici a okolí zal. 20. 12. 1907, ustavující valná hromada se konala za účasti 14 členů dne 26. 1. 1908.

K 31. 7. 1960 bylo v okrese 18 základních organizací včelařů: Borohrádek, Bystré, České Meziříčí, Dobré, Dobruška, Doudleby n. Orl., Chleny, Kostelec nad Orlicí, Opočno, Pěčín, Přepychy, Rokytnice v Orlických horách, Rychnov n. Kn., Skuhrov n. Běl., Solnice, Vamberk, Týniště n. Orl., Záměl. Ustavující okresní včelařská konference Čsl. Svazu včelařů okresu Rychnov nad Kněžnou se konala 10. 7. 1960, ihned po územní reorganizaci v r. 1960. V r. 1990 mělo 991 včelařů 8396 včelstev²⁰.

Spolek pro okrašlování a ochranu domoviny v Solnici zal. v r. 1912. Pečoval o zkrášlení města. V r. 1931 upravil starý lom nad Dlouhou strouhou a vytvořil tam zátiší Šárka.

České okrašlovací spolky, kulturní spolky pro ochranu a zkrášlování přírody, začaly vznikat koncem 19. století. Jejich propagátorem a organizátorem byl prof. Jiří Urban Jarník (1848-1923), potštejnský rodák a propagátor Potštejnska. V r. 1904 byl ustaven Svaz českých spolků okrašlovacích v Království českém, který pečoval o okrašlovací spolky měst a obcí v království. Spolky se angažovaly v ochraně jednotlivých přírodních a kulturně-historických památek. Svaz vydával časopis *Krásna našeho domova*, evropsky uznávané periodikum, ve kterém se svými příspěvky prezentovali i čeští přírodovědci. Po 2. sv. válce počet spolků i jejich aktivita klesl. Organizace nuceně zanikla v r. 1951.²¹

¹⁹ Kronika města Solnice 1939-1951 s. 210.

²⁰ KUČERA Karel: *Historie organizovaného včelaření v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Karel Kučera 1999.

²¹ Internetový zdroj 2017: *Historie spolku*.

Počátkem ledna 1918, v posledním roce 1. světové války, v době všeobecného nedostatku, byla v Solnici zřízena **Oděvna**, která prodávala lidem ze Solnice a okolí různé oděvy a obuv. V lednu 1918 (18. 1.) vznikl v Solnici na pomoc hladovějícím dětem **Místní odbor Českého srdce**.

založených do r. 1945:

Odbočka Hospodářského sdružení českých křesťanských zemědělců Solnice zal. 1. 4. 1920. Zánik 1939.

29. 5. 1923 založena v Solnici **Jednota maloživnostníků a domkařů**. Zánik 1939

Klub fotografů amaterů v Solnici zal. 26. 7. 1924.

Rybářský klub v Solnici zal. 21. 11. 1925. Počátkem roku 1926 byl nově ustanovenému spolku pronajat na 6 let rybolov v řece Bělé. Do organizace se soustřeďují i rybáři z Kvasin.

Družina čsl. válečných poškozenců, místní skupina Solnice zal. v lednu 1931.

Místní jednota Čsl. obce legionářské pro Solnici a okolí zal. 8. 2. 1923, zrušena 18. 6. 1943.

Národní střelecká garda 90 v Solnici zal. 31. 3. 1936, rozpuštěna 1939, zánik 10. 4. 1946 – sloučena do Svazu brannosti.

Místní skupina Sdružení katolické mládeže pro Solnici a okolí Solnice zal. 5. 7. 1923, zrušena 18. 6. 1943. Sdružení se významně podílelo na kulturním životě v Solnici pořádáním zábavných večírků, divadelních představení.

Farní odbor Charity v Solnici zal. 24. 12. 1928. Zanikl utvořením spolku Místní skupina Diecézního svazu katolické Charity v Solnici 1940. Předsedou tehdy byl P. Josef Rössler, solnický děkan

Katolická jednota pod Ochranou sv. Václava pro farnost Solnice v Solnici zal. 3. 6. 1939.

Místní skupina **Diecézního svazu katolické charity v Solnici** zal. 5. 4. 1940.

Čsl. obec dobrovolců 1918-1919, místní sdružení v Solnici zal. 13. 8. 1938, rozpuštěna 27. 7. 1940.

Národní sjednocení legionářská odbočka v Solnici zal. 4. 8. 1939.

Sportovní klub Solnice zal. 1. 6. 1933, zánik 1939, obnoven 14. 7. 1947.

Hospodářský spolek v Solnici byl založen 13. 2. 1937

Spolek pěstitelů drobného hospodářského zvířectva a zahrádkářů pro Solnici a okolí v Solnici zal. 18. 4. 1940. Tyto spolky se pak počátkem 50. let zájmově rozdělili. Vzhledem k tomu, že i v Solnici existuje zahrádkářská osada, chtěla bych se zmínit o historii zahrádkaření v Československu. První zahrádkářské osady začaly vznikat již koncem 19. století, do 1. světové války bylo v Čechách 29 osad a v r. 1920 již 92 a byly vlastně předchůdcem dnešních zahrádkářských organizací. Mnohým rodinám vlastní výpěstky řešili zásobování potravinami v letech hospodářské krize za 1. republiky a během 2. světové války, po r. 1945 nedostatkovým

ovocem a zeleninou. Zahrádky byly plně využívány k pěstování jahod a základní zeleniny. V současnosti jsou v převládající míře využívány k rekreaci a zeleninu a ovoce si jejich majitelé nakupují v obchodních centrech. Zahrádky využívají k pěstování trávníků, okrasných keřů, květin apod.

Největší rozkvět zahrádkářských kolonií byl v letech 1970-1989. Před r. 1989 bylo přibližně 480.000 registrovaných zahrádkářů a 270 000 zahrádek. V současnosti, v r. 2017 přibližně 140 000 registrovaných.²² V současnosti existují i zahrádkářské osady, které nejsou začleněny do Českého zahrádkářského svazu. Po r. 1990 vznikla nová podoba zahradničení, a to městského. Lidé pěstují na balkonech, terasách, střeších květiny, bylinky, ale i zeleninu nebo ovoce.

Od března 1969 vychází oblíbený časopis *Zahrádkář* (vychází dodnes), velkým rádcem zahrádkářů je každoročně vydávaná *Rukojeť zahrádkáře* a v r. 1999 bylo v Hradci Králové založeno za účelem uchování písemných dokumentů o činnosti ČSZ *Zahrádkářské muzeum*.²³

K organizaci zahrádkářských spolků: v r. 1943 ministerstvo zemědělství sjednotilo zahrádkářské spolky do Svazu zahrádkářů pro Čechy a Moravu. Ty, které do svazu nevstoupily, musely ukončit svoji činnost. Po r. 1945 vznikla z tohoto svazu Jednota zahrádkářů působící pod Jednotným svazem českých zemědělců. V r. 1954 byla zrušena a dne 29. 9. 1957 byl založen Československý svaz zahrádkářů a ovocnářů. V r. 1970 došlo k rozdělení české a slovenské části svazu na Český ovocnářský a zahrádkářský svaz, v r. 1979 změna názvu na Český zahrádkářský svaz. Po r. 1989 se ČZS stal nepolitickou organizací. Byly zrušeny ústřední a okresní výbory a čtyřleté sjezdy a nahrazeny Republikovou radou a územními radami a pracovními zasedáními rady.

Klub českých filatelistů v Solnici zal. 21. 2. 1942.

založených v letech 1945-1990:

V 1. čtvrtletí 1948 byly spolky v Solnici soustředěny do Akčního výboru Národní fronty (Sportovní klub, Okrašlovací spolek, Fotoamatéři, Čsl. Červený kříž, Jednotný svaz českých zemědělců, TJ Sokol, Včelařský spolek, Rybářský spolek ...) až do r. 1990.

Svaz přátel U.S.A., odbočka v Solnici zal. 28. 2. 1946, zánik 21. 12. 1948.

Svaz české mládeže v Solnici působil od r. 1948. Ke společenské činnosti mu byl v r. 1948 přidělen sál v 1. poschodí hotelu Hruška v Solnici. Sál byl používán také jako přednáškový a k promítání úzkých filmů.

Český svaz žen Solnice vznikl z původního odboru zemědělských žen, který zařizoval v Solnici společnou prádelnu (1948-1949). V červnu 1949 byla již Radě žen přidělena jedna místnost v domě čp. 11 pro spolkovou činnost. Ženy jako pořadatelky „Babského plesu“, zájezdů, schůzí.

²² Zdeňka JANKOVIČOVÁ: *Čeští zahrádkáři slaví šedesátku, do důchodu se ale nechystají*. Internetový zdroj: <http://europom2017.cz/czs>

²³ Josef NEJEDLO: *Rukojeť zahrádkáře 2008*. Praha 2007.

Křest česko-polské kuchařky v Solnici 2008.²⁴ Myšlenka vytvoření společné česko-polské knihy kuchařských receptů vznikla při setkání solnických a polských žen v Kladsku v r. 2007. Slavnostní křest knihy proběhl 29. 8. 2008 v solnické kuželně.

Základní organizace Českého svazu žen působila také **v Ještěticích**. Ženy byly nejprve od r. 1956 organizovány jako Výbor žen při radě MNV Ještětice, od r. 1957 jako svaz žen, v r. 1981 uspořádaly ženy výstavu ručních prací.

Svaz československo-sovětského přátelství, místní odbočka Solnice zal. 1948

ČSM, SSM, základní organizace Solnice zal. 1950

Svaz protifašistických bojovníků zal. poč. 50. let

Svazarm, základní organizace zal. 1952

SSM VČDZ Solnice, závodní organizace

SSM Vč. papírny Solnice, závodní organizace

Český svaz protifašistických bojovníků, základní organizace Solnice, v r. 1982 organizace zrušena. Početní stav členů organizace klesl natolik, že nebyla ZO schopna života.

Česká vědeckotechnická společnost, pobočka VČDZ, závod Alfa Solnice

Český svaz invalidů, základní organizace Solnice

Svaz československo-sovětského přátelství, odbočka Solnice

Český zahrádkářský svaz, základní organizace Solnice

Myslivecké sdružení. V letech 1976-1979 se výměry honiteb zvětšovaly a Myslivecké sdružení Háj Solnice se stalo součástí velkého celku: Myslivecké sdružení Podorlicko se sídlem ve Skuhrově n. Běl. zal. 15. 3. 1983. Sdružovalo bývalá MS Skuhrov, Seč Brocná, Háj Solnice, část Bílého Újezda a MS Skalka-Podbřezí. V r. 1988 bylo sdružení opět reorganizováno. Nové myslivecké sdružení slučovalo myslivce ze Skuhrova n. Běl., Solnice a Osečnice. V letech 1990-1992 probíhaly právní změny ve vlastnických vztazích k půdě a velké celky se rozpadly. V r. 1993 vznikala samostatná myslivecká sdružení.

Tatran Solnice

Svazarm, základní organizace Automotoklub Solnice

Svazarm, základní organizace VČDZ Alfa Solnice

Spolek Krematorium v Solnici. V r. 1950 zažádal o úpravu místa Za Kapličkou na průjezdný parčík. (Kronika města Solnice 1939-1951 s. 336). Vznik těchto spolků spadá do období 1. republiky (někde pod názvem Spolek přátel žehu) v souvislosti s prosazováním pohřbem žehem.

Český svaz ochránců přírody, základní organizace Solnice (zal. 13. 5. 1982)

²⁴ Kronika města Solnice 2006-2010 s. 84.

založených po r. 1990

Sportovní klub Solnice zal. 1991- Současný **Sportovní klub Solnice, z. s.** vyvíjí činnost v oddílech fotbalu, kuželek, atletiky, stolního tenisu. Pro rekreaci koulení kuželek v kuželně s automatickými stavěči, rekreační fotbal, malou kopanou, volejbal a nohejbal.

Hokejový klub Sdružení podnikatelů v Solnici zal. 1993-

Asociace sportu pro všechny Solnice zal. 1993- (ASPV supluje dřívější tělovýchovnou činnost TJ Sokol a jejími členkami jsou ženy – oddíl ml. žen cvičí moderní aerobik, oddíl starších žen zdravotní tělocvik).

Divadelní soubor Dobrovský Solnice, v r. 1998 nová registrace.

Unesco klub CZ zal. 2002 (propagace kulturních památek zapsaných do světového dědictví UNESCO, pořadatel sportovních a společenských akcí v Solnici).

Občanské sdružení ORLICKÝ AUTOKLUB zal. 1. 7. 2003 (dobrovolné občanské sdružení zájemců o motorismus a práci v AČR).

Počátkem r. 2004 vzniklo v Solnici **občanské sdružení Brouček** určené pro rodiče na mateřské dovolené s dětmi do 6 let.

Klub vojenské historie – občanské sdružení Solnice byl zaregistrován 19. 7. 2006 jako zájmové sdružení zabývající se 2. světovou válkou. Činnost sdružení – viz kroniky obce.

JEŠTĚTICE, část obce – souborný soupis spolků

Přehled spolků:

založených do r. 1918:

Hasičský sbor Ještětice zal. 1893. Vlastní činnost v současnosti: údržba techniky a objektů, účast při požárech, likvidace povodňových škod, účast na soutěžích v požárním útoku, práce pálení čarodějnic, Den dětí (chytání rybiček, skákání v pytli, zpívání na mikrofon, pojídání koláčů, přetahování lanem, kopání do branky), 25. 12. Štěpánskou zábavu s hudbou v hospodě, od r. 1985 -1999 pořádal fotbalový turnaj Palírna Cup aj.

Čtenářsko-hospodářská beseda v Ještěticích 1905

založených 1919-1945: odborové jednoty viz:

Odbor Jednoty československých malozemědělců Ještětice zal. 1919

Místní jednota Čsl. malozemědělců, domkářů a živnostníků pro Ještětice a okolí zal. 1926

Místní organizace Odborové Jednoty republikánských zaměstnanců v Ještětici zal. 1933

založených 1945-1990

Československý červený kříž, základní organizace Ještětice, od r. 1993 Český červený kříž

ČSM, PO, SSM Ještětice, základní organizace zal. 2. 3. 1973, byli pořadateli plesu v Ješteticích

Svaz československo-sovětského přátelství

Český svaz žen, základní organizace Ještětice. Ženy byly nejprve od r. 1956 organizovány jako Výbor žen při radě MNV Ještětice, od r. 1957 jako svaz žen, v r. 1981 uspořádaly ženy výstavu ručních prací.

V průběhu let 1945-1989 byly v Ješteticích činné tyto spolky: Sbor dobrovolných hasičů, pobočný spolek ČSČK Solnice, od r. 1993 se zánikem federace Český červený kříž, Český svaz žen, pionýrská organizace, Český svaz mládeže, Socialistický svaz mládeže, dramatický kroužek, Svaz československo-sovětského přátelství.

V závěru mé přednášky bych se chtěla zmínit o významných autorech, kteří podrobně zpracovali historii Solnicka a život jeho obyvatel. Nejstarší historii zpracoval archivář Jaroslav Láska v První, Druhé a Třetí knize Léta Páně o selské historii na panství solnickém, první polovinu 20. století popsal v městských kronikách František Hajn a nejnověji se historii Skuhrovska a Solnicka věnoval amatérský historik Karel Petr ze Studánky u Chábor.